

Javaslat

*Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységének,
életművének*

a

Hungarikumok Gyűjteményébe

történő felvételéhez

Készítette:

Kocsi Erika
.....

Kocsi Erika, történész

Kisvárdá, 2016. január 25.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Kocsi Erika történész

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:	Kocsi Erika
Levelezési cím:	4027 Debrecen, Domokos Lajos utca 14. 2/8.
Telefonszám:	70-418-6889
e-mail cím:	kocsi.erika8@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve:

Kabay János (1896-1936) magyar feltaláló, kutató vegyész életművének központi eleme, a világ gyógyszergyártásának egy döntő szegmensét, a morfingyártást megreformáló, és azóta is meghatározó két speciális találmányára építve, – *Kabay-módszer* néven vonult be a tudományos köztudatba. E két, egymással összefüggő gyógyszerészeti felfedezés megmutatta az utat az ellenőrzött morfingyártáshoz az ópium-fázis elkerülésével, előbb zöld máknövényből („zöld-eljárás”) 1925-ben, majd tovább fejlesztve a technikát 1931-ben száraz mákszalmából („száraz eljárás”), melyet addig csak mezőgazdasági hulladékként használtak. Az világ összes gyógyszergyárában a mai napig az ipari „morfingyártás magyar atyjának” módszerével állítják elő száraz mákszalmából az orvoslásban elengedhetetlen alapanyagot képező morfint. A múlt századi magyar kutató vegyész életműve és munkássága tehát világszínvonalú találmánnyal, s egyben büszkeségre okot adó helyi és nemzeti értékszintű forradalminak számító, az addigi tudományos nézeteket felülíró felfedezéssel gazdagította a világ egészségügyét.

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

Egészség és életmód

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

- *Tiszavasvári:* Vasvári Pál Múzeum, Alkaloida Vegyészeti Gyár, a *Várpalotai Vegyészeti Múzeumból* ide került 2015-ben a *Kabay-hagyaték*),
- *Hajdúnánás:* Városi legendárium, Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény,
- *Budapest:* Gyógynövénykutató Intézet,
- *nemzetközi gyógyszeripar:* világ gyógyszergyáraiban a mai napig a magyar *Kabay-módszer* alapján állítják elő a morfint mákszalmából.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

Országos (Hungarikumok Gyűjteménye)

5. *A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:*

„Ismerjük be, hogy csupán részei vagyunk e nagy műnek, s bár fontos a szerepünk, csak a mi kis körünket látjuk, de egészében fel nem foghatjuk. Az nem von le a mi értékünkől, hogy a mi véges agyunk elvész a végtelenben.”

Kabay János

Kabay János (1896-1936) „a morfingyártás magyarországi atyjaként” vált ismertté világszinten gyógyszerészeti, vegyészeti és tudós körökben. A mottóként felvillanó idézet tökéletesen tükrözi személyiségét és életének, kutatásainak vonalvezetését, szerény, odaadó, eltökélten kitartó lényét.

Ez a tudós fiatalember elképesztő küzdelmek és nehéz korkörülmények közepette *Büdszentmihályon*, (a mai *Tiszavasvári* előd-településén, tehát a mostani *Szabolcs-Szatmár-Bereg* megye egyik csücskében) dolgozta ki rövid, ám küzdelmes élete során azt a módszert, **az ún. Kabay-módszert**, melyet a tudomány akkor már több mint 100 éve keresett, s amely megmutatta az utat az ellenőrzött morfingyártáshoz az ópium fázis elkerülésével. Mindezt előbb zöld máknövényből („zöld-eljárás”) 1925-ben, majd tovább fejlesztve a technikát 1931-ben száraz mákszalmból („száraz eljárás”), amit addig csak mezőgazdasági hulladékként használtak. **Ezzel pedig ismét a tudományos világot megdöbbenítő felfedezést tett, bebizonyítva azt, amiben senki nem hitt: a morfin változatlan összetételben megvan az érett mákban is.** Mint minden vérbeli feltaláló, ő is Don Quijote-harcra vállalkozott, amikor szembe mert helyezkedni a tudományos körök véleményével. Elméletének helyességét sikeres kísérleteivel nem csupán bizonyítani tudta második találmányával, hanem egyben első szabadalmánál sokkal praktikusabb eljáráshoz is jutott, pl. a száraz eljárás számos előnye mellett lényeges volt, hogy a termelők megtarthatták és értékesíthették a mákszemeket és csak a számukra értéktelen hulladék, a szalma szolgált alapanyagul a gyárnak. Óriási előny volt az is, hogy a szalmát egész évben folyamatosan fel lehetett dolgozni. *„Amikor Kabay János megtalálta az útját annak, hogy zöld máknövényből morfin állítson elő, az igazi tudományos vívmány volt, de csak az új száraz módszerrel érte el azt, hogy az eljárás kereskedelmileg is életképes legyen.”* (Ifj. Kabay János) **A morfin mákszalmból a mai napig világszerte az ő módszere, az ún. Kabay-módszer alapján állítják elő a hazai és nemzetközi gyógyszergyárakban. Ő a Tiszavasváriban található Alkaloida Vegyészeti Gyár alapítója (1927), s „a morfingyártás magyar atyja”.** Találmánya világszenzáció, és olyan problémát oldott meg vele, mellyel gazdag, jól felszerelt francia és német laborokban több száz évig hiába próbálkoztak. Folyton kutató, alkotó, tudós elme volt ő, akit saját korában csak nagyon későn és nem eléggé méltattak, pedig a szakmai körök elismerésére mindennél jobban vágyott, és épp akkor halt meg tragikus hirtelenséggel, amikor komolyan kezdett volna rá figyelni a tudományos világ, hisz *„a száraz eljárás”* meghozta számára a méltó világhírnevet.

A morfin a fájdalomcsillapításra és altatásra már az ókorban is használt ópium fő alkaloidja. Két évszázada, az 1800-as évek derekának kísérletei során született meg és vált elterjedtté az ópiumnál sokkal hatásosabb módon az orvosi gyakorlatban. *Kabay János* felfedezéséig a tudományos világban elfogadott és meggyökeresedett nézet az volt, hogy a máknövényből kinyert morfin csakis ópium útján érhető el. A nagyon aprólékos, nehéz fizikai munkát igénylő kinyerési mód és a rabszolga-bérezésű dolgozók gyenge teljesítménye miatt ez az eljárás még *Kabay* korában is rossz hatásfokú és egyben ellenőrizhetetlen volt. A nyughatatlan emberi kutató elme azonban arra is próbált megoldást találni, amit

a tudomány lehetetlennek tartott: a komoly eredményt még nem jelentő, ám inspiráló 19. századi francia és német tudósok kutatásai nyomán, melyek ugyan analitikailag már igazolták a zöld mákban a morfin jelenlétét, de mégsem tették lehetővé az ópiumeljárás mellett a versenyképes, gazdaságos gyártást, igazi megoldást találni. Az eme kísérletek által is felcsigázott, folyton kereső szellemű, elképesztő kitartású, zseniális magyar *Kabay János* adott végül igazi és végleges megoldást a világnak az egész emberiséget érintő kérdésre. A találmány megszületésnek sürgető vágyát az *I. világháború* által képletesen és fizikálisan is nagy fájdalmakat okozó seb égette be még mélyebben az emberiség tudatába. A háború idején ugyanis a morfin hiánya miatt válságos volt a helyzet, mert akkoriban ez volt a leghatásosabb, ismert fájdalomcsillapító. Sebesültek ezreit kellett sürgősen és hatásosan ellátni, s ezt a háborút egyébként harctéri bevetés nélkül megúszó fiatal *Kabay János* közvetlenül is érezte: mély emléknymot képezett benne, mikor azt látta, hogy a harcvonalról visszahozott sebesülteknek csakis a morfin nyújtott igazi segítséget. Ám ekkoriban a nagy tömegeket nehezen ellátó gyógyszergyáraknak az ópiumnyersanyagért a feketepiaccaal kellett harcot vívniuk. Az ópium pedig számtalan kézen ment keresztül, míg elért Nyugatra, így érthető, hogy a háború, az ópiumhiány, az inflációs árak és a szindikátusok tisztességtelensége kínosan sürgette a morfingyártáshoz vezető olcsóbb vegyészeti út megtalálásának szükségességét. **S végül nagy büszkeségünkre ez a találmány is a legváratlanabb és legképtelenebb helyről jött: Magyarországról, annak egy a világtól elzárt szegletéből, egy ismeretlen, fiatal magyar zseni agyából kipattanva, s már nem először igazolva a magyar szellemben rejlő geniust.**

Kabay János, miután a hajdúnánási gimnáziumban letette érettségi vizsgáját, beiratkozott a *Budapesti Műegyetemre*, majd a műszaki pályát elhagyva, gyógyszerész vált belőle, ám **magát mindig „kutató vegyésznek” nevezte.** A fiatal kutató a morfiumpyártás területén elért kiemelkedő eredményeivel nehezen éledő, főleg élete végén lánggra kapó, s igazán pedig csak halála után lobogó, ám végül mégis jelentős szakmai elismertséget vívott ki magának. *Kabay János 1924 májusában* szerezte meg gyógyszerész diplomáját kitűnő eredménnyel. Munkája és későbbi találmánya szempontjából döntő momentumnak számít, hogy friss diplomával a zsebében, még a szüleihez való hazautazás előtt felkereste kedvenc professzorát, *dr. Augusztin Bélát*, aki értő elismeréssel hallgatta meg János utolsó éveinek kísérleteit, mikor is a nyári szünetekben *bátyja hajdúnánási patikájának házi laboratóriumában megszállottan kísérletezett* az addig lehetetlennek tartott morfin kivonással az ópiumfázis elkerülésével. A professzor azonnal felismerte, hogy zseniális tanítványa közel jár az előző század kísérletei óta eltelt 120 év nagy vegyészeti talányának megoldásához: az akkor már gyógyszerként használt morfin közvetlenül máknövényből történő előállításához, mellyel a pusztán analitikai sikereken túl a fent említett, egy évszázaddal korábban élt francia és német tudósok hiába próbálkoztak. *Állást ajánlott ezért neki a Gyógynövény-kísérleti Állomáson, hogy segítse munkáját, hisz itt szabadon használhatta az intézet könyvtárát és laboratóriumát.* Külön jelentőséggel bírt ama opció is, hogy az Állomás kertjében fél holdon szabadon még mákot is termesztetett, ami azért volt meghatározó a későbbi siker tekintetében, mert sokáig a sok manipuláción átment anyagnak volt betudható a korábbi kísérletek sikertelensége, míg a saját termesztésű, relatíve nagyobb területen termelt mákkal végzett kísérletek végül meghozták a sikert. A tehetségét élesen látó és őt végig támogató volt professzora által vezetett Gyógynövény-kísérleti Állomáson feladata: „*a kábítószerek alapanyagát képező növények vizsgálata*” lett. S a sors tudatos szeszélye valószínűleg célzatosan keverhette a lapokat ekkoriban, hiszen ugyanekkor került ide *Augusztin Béla második jelöltjeként az egyetemet „summa cum laude” minősítéssel elvégző fiatal, gyönyörű és különleges tudós nő dr. Kelp Ilona*, aki végül nem csak élete, hanem kutatásai és egész élethivatásának támpillére, és találmányaiban is társa lett. „*Ikerlánggá vált*” a rendkívül okos, finoman cizellált észjárású, szenzibilis vegyész doktornő. Nem véletlenül bontakozott ki közöttük szó szerint sírig tartó szerelem, emberi-érzelmi és szakmai rezonancia. 11 évig tartó házasságuk alatt nemcsak odaadó feleség, hanem egyenrangú kutató társa is volt *Jánosnak*,

módszeres analitikai adottságaival remekül kiegészítve férje jövőbe látó eszméit és minden akadályt legyőző makacs kitartását. **Egyfajta „magyar Curie-házaspárként” dolgoztak ők együtt, nélküle férje nem tudta volna megvalósítani azt a bámulatos és minden szempontból hihetetlen életművet, találmány-rendszert, amit megalkotott.** A közös munka roppant inspirálóan hatott ugyanis az ifjú tudósra, hirtelen 2 közleménye is megjelent a *Gyógyszerész-tudományi Értesítőben*, s szakadatlanul folytatták a „mák-os” kísérleteket, a korábnál is nagyobb lelkesedéssel, s immár együtt. A kutató a hajdúnánási patikából hozatta fel gondosan bepalackozva a bepárolt extraktumokat a már profibb körülmények közt végzett kísérleteihez: **végül 1925 tavaszára az újabb feloldást és az ismételt kicsapást követően az elemzés végre igazolta a morfin jelenlétét.** 1925-ben a *Gyógynövény-kísérleti Állomáson Kabay János tehát megtalálta és kidolgozta a morfin közvetlenül mákból történő kinyerésének ipari módszerét*, majd két évvel később 1927-ben Büdszentmihályon megalapította a ma is működő *Alkaloida Vegyészeti Gyárat*. Tudományos szenzáció számba ment tehát, hogy **a magyar kutató szellemben rejelő átlagon felüli dinamikának köszönhető erőfeszítések következtében a fiatal, magyar kutató párnak - végtelen hite, tehetsége és kitartása folytán - a zölden levágott mákból János elgondolása szerint sikerült leválasztania a már igazolt jelenlétű morfint.** *Dr. Augustin Béla* tanácsára és segítségével kérvényezték az eljárást a szabadalomra, a szövegben kiemelték, hogy milyen komoly előnyökkel jár a múlt század óta az övéknél sokkal professzionálisabb körülmények közt kutatott ópium állapot elkerülése. Azt is megemlézték, hogy melléktermékként klorofilt is nyertek. Konok szívóssággal, aprólékos vizsgálatok eredményeként született hát meg a találmány. **A szabadalmi kérvény benyújtásának dátuma pedig: 1925.05.01. volt.** *Kabay János* kettőjük nevére akarta bejegyeztetni a szabadalmat, de a szerény *Ilona* ezt visszautasította, mondván, hogy ő csak asszisztens volt és a jegyzeteket vezette, s a találmány maga a kipattanó első ötlettől a kidolgozásig teljes mértékben János munkája volt. A szabadalmi bejegyzés megtörtént **épp 91 éve**, s ezzel hivatalos rögzítést is nyert, hogy **Kabay János magyar gyógyszerész a világon elsőként állított elő morfint zöld máknövényből az ópium fázis elkerülésével.** Szabadalmának címe: **Eljárás ópium alkaloidok előállítására.** (*Magyar Királyi Szabadalmi Bíróság Szabadalmi Leírás 89464.IV/h/2. osztály: Eljárás ópiumalkaloidák előállítására. Kabay János gyógyszerész Budapest.*)

Ám a kísérletező elme ezután sem állt meg, haladt tovább: az a kérdés foglalkoztatta, hogyan lehetne a morfingyártás hatékonyságát és teljesítményét növelni és a veszteségeket csökkenteni. Tudós, lázadó új utakra törő szellemének esszenciális jellemzője volt, hogy a szakmai véleményeket- csakúgy, mint az első találmányát létrehozó kísérletek során teljesen figyelmen kívül hagyta, miszerint a mák száradás közben elveszíti az ópiumtartalmát. Kísérleteit az a felismerés motiválta, hogy a „zöld eljárást” tovább kell fejleszteni, mert gazdaságtalan és számos technikai akadályba ütközik. *Kabay János* az időjáráshoz kötött „*papaver somniferummal*” (ópiummákkal) tovább folytatta tehát kísérleteit: az elméjét éltető és az első találmányát továbbfejlesztő újabb kísérletekhez az intézet raktárában felkutatott némi száraz mákszalmát, és hetekre bevette magát ismét a laboratóriumba. Céltudatosan a száraz mákszalmával dolgozott, nem törődve „a tudományos körök” mosolygásával vagy megbotránkozásával. Bámulatos, s mai nézőpontból is példaértékű, hogy az igazi feltalálók makacs kitartásával 70-szer, sőt 80-szor rugaszkodott neki, megismételte a kísérleteket, és a különböző fázisokból származó kivonatokat rendre beadta elemzésre a laboratóriumba. Ennek eredményeként mindössze **3 hónap alatt újabb, a tudományos világot megdöbbenítő felfedezést tett bebizonyítva azt, amiben senki nem hitt: a morfin változatlan összetételben megvan az érett mákban is Kabay János újabb szabadalmát 1931. november 30-án nyújtotta be „Eljárás ópiumalkaloidák előállításra...” címmel az ún. „száraz eljárást”, melyet a Találmányi Hivatal 109788 sorszámmal látott el.** Az addig képtelenségnek hitt tézist beigazoló felfedezés korszakalkotó találmány, melynek nagyszerűségét fokozza, hogy *Kabay az újabb szenzációs felfedezéséhez egy addig értéktelen mezőgazdasági hulladékot, a mákszalmát használta fel, amelyet korábban elégetett. Rájött tehát, hogy a száraz, kicsépeelt máknövény is elegendő morfint*

tartalmaz. Ezzel az 1931-ben felfedezett ún. „száraz eljárással” a *Kabay házaspár* forradalmasította a morfin gyártást: a mai napig ezzel a módszerrel vonják ki a világ összes gyógyszergyárában a száraz mákszalmából a meghatározó gyógyászati alapanyagot, a morfint. Végül Kabay, aki a laboratóriumában az intenzívebb termelés érdekében további kísérleteket folytatott, sikerei csúcsán, 39 éves korában egy sérvműtét után fellépő vérmérgezésben hunyt el döbbenetes hirtelenséggel a világhírnév kapujában a sors kegyetlen fintoraként.

6. *Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:*

Számtalan létalapja van annak a szándéknak, hogy a tudományos körben és szülővárosában közismert *Kabay János* magyar kutató vegyész, feltaláló két szabadalmazott találmányát és több gyárat (Lengyelországban még 2 gyárat beállított) alapító, a morfingyártás kapcsán **addig elfogadott tudományos nézeteket felülíró életművét immár országos szinten is alapműveltségi elevenséggel és általánosabban is megismerjék a magyar emberek és fiatalok.** Ennek a törekvésnek fő pillére a *Magyar Értéktárba való örvendetes felvétel 2015. április 23-án, s a hungarikummá nyilvánítása* csak nyomatékossítaná ezt a méltatást, az első találmány 90. évfordulója utáni és az *Alkaloida Vegyészeti Gyár* alapításának 90. évfordulóját megelőző évben, 2016-ben, ami külön szimbolikus szépségű elismerése volna e máig ható, ám kegyetlenül derékba tört életműnek, mely a világ gyógyszeriparának ezt a szegmensét ma is hegemon erővel uralja. **Nincs jobb, új, működőképes másik eljárás erre azóta sem.** A tudományos, vegyészeti körök szakértői valósággal képtelenek voltak elhinni, hogy egy fiatal vidéki magyar gyógyszerész mindenféle üzemi gyakorlat, kutató múlt és ipari összeköttetés nélkül képes legyen választ találni egy kérdésre, amit egy évszázadnál is régebb óta mindhiába próbáltak megoldani különböző nagy vállalatok és neves tudósok. S hogy ez a kivételes, mégis szerény zseni épp a mai *Szabolcs-Szatmár-Bereg* megye szülötte, az a véletlen műve, viszont az, hogy ő a találmányába gyakorlati életet lehelő gyárának, s további munkásságának közegéül soha nem is gondolt más helyre, csakis szülőfalujára, s szülőhazájára, az már az ő lelkületének köszönhető.

Ezáltal lett gazdagabb *Tiszavasvári* és a várost körülölelő megye, s *Magyarország* is egy világhírű tudományos találmánnyal, amely a világ gyógyszeriparát erősítő, azóta is modern és alkalmazott, gazdaságos morfin-előállítási technológia. **Szerény felfedezőjének életműve pedig megérdemli, hogy elfoglalja méltó helyét a Magyar Értéktárban immár nem csak, mint kiemelt nemzeti érték, hanem, mint hungarikum is,** hiszen országos és nemzetközi szinten is büszkeségre ad okot a magyar szellem nagyságának újabb bizonyítékaként.

A *Nobel-díjat* odaítélő svéd állam figyelme is ráirányult *Kabay János* munkásságára, s komoly esélye volt arra, hogy 1937-ben megkapja a következő Nobel-díjat. Ám a Sors különöse fintora miatt az Élet nem engedte, hogy megélje a következő díjat odaítélő 1937-es évet, pedig a svéd miniszterelnök őt javasolta volna rá ígérete szerint, ha kidolgozza azt az analitikai eljárást a mák morfintartalmára vonatkozóan, amit korai halála miatt végül felesége fejezett be, de mégis elkészült. **S akkor talán ő lenne az egyetlen, aki végig szülőhazájában dolgozott és itthon érte el, amit elért.** Nem így történt. A sors *Nobel-díjat* végül magyar tudós kapta, megérdemelten, a *Kabay Jánosnál* 3 évvel idősebb, más területen kutató kortárs: *Szent-Györgyi Albert*, akivel talán az Élet igazságosztó kegyként egyazon időben nyert felvételt a *Magyar Értéktárba*, mint kiemelt nemzeti érték. Jelen *hungarikummá* nyilvánítást kérő munka épp ezért rehabilitálni szeretné ezt a lángelmét, hiszen **bár életében nem lett Nobel-díjas kutató, a „hungarikum védjegy” azonban kellően és illően méltató lehet a gyógyszeripar számára létfontosságú találmánya szempontjából, 2016-ban, halála után 80 évvel és legelső találmánya szabadalmaztatásának 91. évfordulóján is.**

A magyarságára büszke, igényesen gondolkodó, tudatos és művelődni vágyó, vagy a tudomány iránt érdeklődő emberek figyelmét is erőteljesebben fel kell hívni a bámulusos kitarással végigküzdött, döbbenetes és példás életműre, melynek megismerése után úgy húzhatjuk ki magunkat, hogy büszkék lehetünk magyarságunkra. Az utókor más eszközökkel már méltatta őt ugyan, hiszen Kabay János emlékére az ausztráliai Tasmánia, a világ legnagyobb morfin-előállítója születésének 50. évfordulóján egy emléktáblát emelt, Tiszavasváriban és a megyében pedig iskolák, utcák, patikák őrzik a nevét s a város és az általa alapított, „3. gyermekeként” szeretett, ma is üzemelő gyár, a vasvári Alkaloida és az itt élők, dolgozók eleven emlékező tisztelete övezi hagyatékát. Ám ez még mindig kevés, hisz a fizikailag-szellemileg a saját határait folyamatosan feszegető állapotban dolgozó **kutató kétszer is olyan eljárást adott Magyarországról a világnak, amit addig lehetetlennek tartottak, s azóta is alkalmaznak.** Ezáltal egyben egy olyan szenzációs nemzeti értéket is teremtett, mely a 2012. évi XXX. törvény valamennyi pontjának megfelel, tehát: megőrzendő és egyedülálló érték, melyet a magyar szellem e zseniális találmányáról lévén szó ápolni és védelmezni kell, a szakmai körök tudatán túl általában is beépíteni a magyar nemzet saját tehetségére és nagyjaira méltán büszke tudatába. E múlt századi találmány a magyarságban rejlő szellemi és anyagi értékteremtésnek ugyanolyan példája, mint Szent-Györgyi Albert vagy Széchenyi István munkássága, csak más területen. A magyar ország-márka rangjának és a magyar nép identitástudatának emelése, s a nemzetközileg is elismert hazai szegmensű komoly értékmentés szempontjából is mind hazai irányban, mind pedig a nagyvilágba kitekintve kiemelkedő jelentősége van a Kabay-módszer néven elhíresült magyar vegyészeti felfedezésnek, mely forradalmi erejű volt a gyógyszeriparban. Az értékalapú nemzeti összefogás és helyes, pozitív nép-öntudat meghatározó eleme ez a komoly büszkeségre okot adó találmány. Magyarország határain belül és a határokon túl a magukat magyarnak való és magyarságukra büszke egyéneket összefogó szellemi érték ez – a világ egészségügyét meghatározó és átható – kutatói eredmény. Kabay János tudományos munkássága a szakmai körökben világhírű, elévülhetetlen és nemzeti, nemzetközi rangú helyi érték is egyben, tehát igazán méltó a hazai értéktár-hálóban történő elhelyezésre. Legigazibb ismerője és kutatótársa dr. Kelp Ilona adja vissza mindezt a legérzékletesebben: „Kevés embernek adatik meg, hogy alkotni tudjon, hogy újat teremtsen, és ezzel megkönnyebbítse, megváltoztassa százak életét maga után.” Neki megadatott még az is, hogy embermilliók életét befolyásolja találmányával, nekünk pedig megadatik a lehetőség, hogy mindezért kellőképpen méltassuk őt hungarikumként tisztelve felfedezését, a Kabay-módszert, valamint a köré épülő szellemiséget és munkásságot, beépítve azt a magyar emberek értéktudatába. Nagyon fontos mindez a magyarság „mentális jó közérzete” kapcsán is, hiszen ez az ország nagyon sok világsorsot meghatározó találmányt adott az emberiségnek, s ez is egy közülük, melyet érdemes ily módon is méltatni és tisztelni.

Kiemelendő Kabay János és „ikerlángja” dr. Kelp Ilona kivételes, a mai kor sokfajta kihívással küzdő generációi számára is komoly inspirációként szolgáló küldetésstudata és hazafisága. Mindezt a jelen javaslatot készítő Kocsi Erika történész, portréíró tollából születő, a szakma maximális támogatását élvező, 2 év kutatására épülő, - a Kabay hagyaték eddig nem közismert momentumait is feltáró -, az életművet a magyar lakosság minél szélesebb rétegéhez eljuttatni kívánó új szemléletű könyv is megmutatja. **Örvendetes lenne, ha a döntéshozóknak Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve iránti elismerését, találmányrendszerének máig világszínvonalú nivóját méltató, s egyben saját korának elmaradt elismerését ezzel is pótoló határozat születne, melynek nyomán az életmű 2016-ban bekerülne méltó helyére, a Hungarikumok Gyűjteményébe.** Kabay János és életművét teljessé tévő neje, kutatótársa, dr. Kelp Ilona ugyanis tudatosan és komoly áldozatvállalással a magyar szellemi és tudományos életet kívánták gazdagítani

munkásságukkal, ezért nem adták el, életükben itthon tartva a szabadalmat. 2016 pedig azért volna a legideálisabb év a hungarikummá nyilvánításhoz, mert „kettős centenáriumot” ünneplünk: Kabay János születésének 120. és halálának 80. évfordulóját, tehát igazán nemes és méltó elismerés volna ez a sokat szenvedő és küzdő, de máig világszínvonalú gyógyszer-vegyészeti találmányt teremtő fiatal feltaláló tudományos munkássága szempontjából. Ma az egész világban ott van a csak a Kabay-féle technológia és gyógyszer révén csillapítható erős fájdalom, s kevés olyan nagy jelentőségű találmány van a világban, amely annyit segít az emberiségnek, mint a Kabay házaspár morfinextrakciós találmánya, ezért is kétségtelenül méltó a hungarikum címre.

A hungarikummá nyilvánítás mellett szóló hangsúlyos érv, hogy ezzel a nemes védjeggyel kitörhetne abból a szűk ismertségi körből Kabay Jánosnak és „ikerlángjának”, dr. Kelp Ilonának a neve és szelleme, amely sajnos jelenleg övezi őket. Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve a magyar zseniális szellemben rejlő értékteremtés éppolyan példája, mint a nála 3 évvel idősebb Szent-Györgyi Albert, vagy akár a „legnagyobb magyarként” elhíresült gr. Széchenyi István munkássága. Jelentősége, a világ gyógyszeriparát máig dominánsan meghatározó horderejű találmánya és ismertségi szintje között azonban mégis óriási szakadék tátong. Nehezen lehetne találni még egy olyan magyar feltalálót, kutatót, alkotót vagy művészt, akivel több szempontból is ilyen méltatlanul bánt el a Sors, mind életében emberi és mai ésszel nehezen felfogható, folyamatos nehézségeket gördítve elé mind döbbenetes halálában, mind pedig halála utáni, nem jelentőségéhez mért ismertségi szintje kapcsán. Érdekes és elgondolkodtató, hogy szülővárosában, Tiszavasváriban és korai kutatásai helyszínén, Hajdúnánáson szinte minden generáció becsüli nevét, ugyanúgy a gyógyszerészeti és vegyészeti szakma is országos szinten, ám már Szabolcs-Szatmár-Bereg vagy Hajdú-Bihar megye más városaiban is gyakran teljes homály övezi ezt a legtöbb magyar ember által méltatlanul kevésbé ismert és becsült nevet, az ország többi részéről már nem is beszélve. **A most döntést hozó Hungarikum Bizottságnak a kezében van a felelősségteljes döntés lehetősége, hogy ezzel a megtisztelő és különleges védjeggyel kellő és illő ismertségi és méltatottsági szintre helyezze a más területeken, s egy kerek életút erejével alkotó Szent-Györgyi Albert vagy gr. Széchenyi István, illetve Puskás Öcsi munkásságának értékével egyenlő erejű Kabay-életművet, azaz Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységét, munkásságát.**

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

1. **ARCKÉPAVATÓ** Ünnepek a Magyar Vegyészeti Múzeumban, (In: Magyar Kémikusok Lapja. 52. évf., 12. szám/1997.)
2. **A KABAY CSALÁD** levelezésének gyűjteménye. Tiszavasvári Alkaloida Gyár házi múzeum.
3. **FEHÉRVÁRI** Anikó: A magyar gyógyszeripar fejlődése az 1920-as évektől (In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 114. évf. 1. sz./2009)
4. **HAJDÚ** Sándor: Az Alkaloida Vegyészeti Gyár története /minden fellelhető adat, statisztika, levél gyűjteménye/
5. **HOSZTAFY** Sándor: Száz éve született Kabay János, a magyar morfingyártás megalapítója
6. **JOHN J KABAY**: Kabay János magyar feltaláló élete (Alkaloida Vegyészeti gyár Rt., Tiszavasvári, 1996.)
7. **KABAY** János levelei feleségéhez (1925-1935) (Kabay hagyaték)
8. **KABAY** Jánosné, dr. Kelp Ilona: Napló (1924-1936)
9. **KABAY** Jánosné: A kórházban töltött utolsó napok leírása, In.: uo.
10. **KEMPLER** Kurt: A gyógyszerek története. Bp., Gondolat, 1984.
11. **KOCSI** Erika: Emlékbeszéd a Kabay-házaspárról a 2015. centenáriumi év alkalmából. 2015.
12. **KUN** Enikő: Kabay János, a hazai morfingyártás atyja (National Geographic Magyarország, 2015.)
13. Magyarország a XX. században (www.oszk.hu)
14. **NATIONAL LIBRARY**, Canberra: Minutes of the League of Nations (A Népszövetség korabeli feljegyzései)
15. **SIPOS** Antalné: Az államosítás előtt működött gyógyszeripari vállalatok repertórium. (Magyar Országos Levéltár, Bp.)
16. Szemelvények az ENSZ Kábítószer Ellenőrző Bizottságának múlt századi jelentéseiből
17. **SZENTGYÖRGYI** István: Kabay János munkája és a helybeli morfin előállítás fejlődése
18. **ÚJ** Eszter Dorottya: A magyar „Marie Curie”-Kelp Ilona életéről, munkásságáról, 2013.
19. **VIGNÉ** Kis Ágnes - **ifj. KABAY** János: Kabay János (In.:Esti beszélgetés- Magyar gyógyszerkutatók portréi, 2002.)

20. **ifj. MENNER Ödön-HAJDÚ Sándor:** Kabay János diákévei. (Szabolcs-Szatmári Szemle 12.1977. 3. 99—104.)
21. **ifj. MENNER Ödön:** Kabay János ifjúkora, származása, pályaválasztása és a morfingyártás ötletének megszületése. (Gyógyszerészet 24. 1980. 10. 385—388.)
22. **ifj. MENNER Ödön:** A tiszalöki „Szarvas” patika alapítása. (Comm. H isi. Artis Med. Suppl.9—10. 1977. 119—121.)
23. **ifj. MENNER Ödön-Szajkóné Takács Mária:** A tiszalöki „Szarvas” patika története. (Gyógyszerészet 27. 1983. II. 425—428.)
24. **ifj. MENNER Ödön:** Kabay Péter gyógyszerészi és gyártörténeti munkájának értékelése. Gyógyszerészet Tanács Gyógyszertári Központja által meghirdetett pályázatának 1986. évben első helyezett pályamunkája
25. **ifj. MENNER Ödön:** Forradalmárok a morfingyártásban. Szabolcs-Szatmári Szemle
26. **ifj. MENNER Ödön:** Emlékérmek Kabay János gyógyszerész feltalálóról. Az Érem. 37. 1981.
27. **ifj. MENNER Ödön:** Kabay János emléke a képzőművészeti alkotásokon. (Comm. Hist. Artis Med. 93—96 (1981) 237—249.)
28. **ifj. MENNER Ödön:** Kabay Jánosról megjelent közlemények téves adatai. Gyógyszerészet 26. (1982. 5. 190—191.)
29. [www.orvostortenet.hu /.../1984_107_108_menner_odon_kabay_janos/](http://www.orvostortenet.hu/.../1984_107_108_menner_odon_kabay_janos/)
30. www.patikamagazin.hu
31. [www.pharm.u-szeged.hu /hirek-100513/szte.../online-kabay-janos](http://www.pharm.u-szeged.hu/hirek-100513/szte.../online-kabay-janos)
32. [http://www.szabarchiv.hu drupal/userfiles/file/Fazekas](http://www.szabarchiv.hu/drupal/userfiles/file/Fazekas)
33. www.vasvaripalmuzeum.hu
34. www.vegyszerimuzeum.hu
35. Facebook/Kabay János magyar feltaláló életművének mai méltatása
36. www.hungaroptimum.com

7. *A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:* www.kabayjanos.eu

III.

MELLÉKLETEK

1. *Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:*

(A fiatal Kabay János)

(Az ifjú tudós Kabay János és „ikerlángja”, dr. Kelp Ilona, aki csendes alázattal és komoly szakmaisággal, „igazi magyar Marie Curie-ként” erősítette és támogatta a háttérből férjét és kutatótársát)

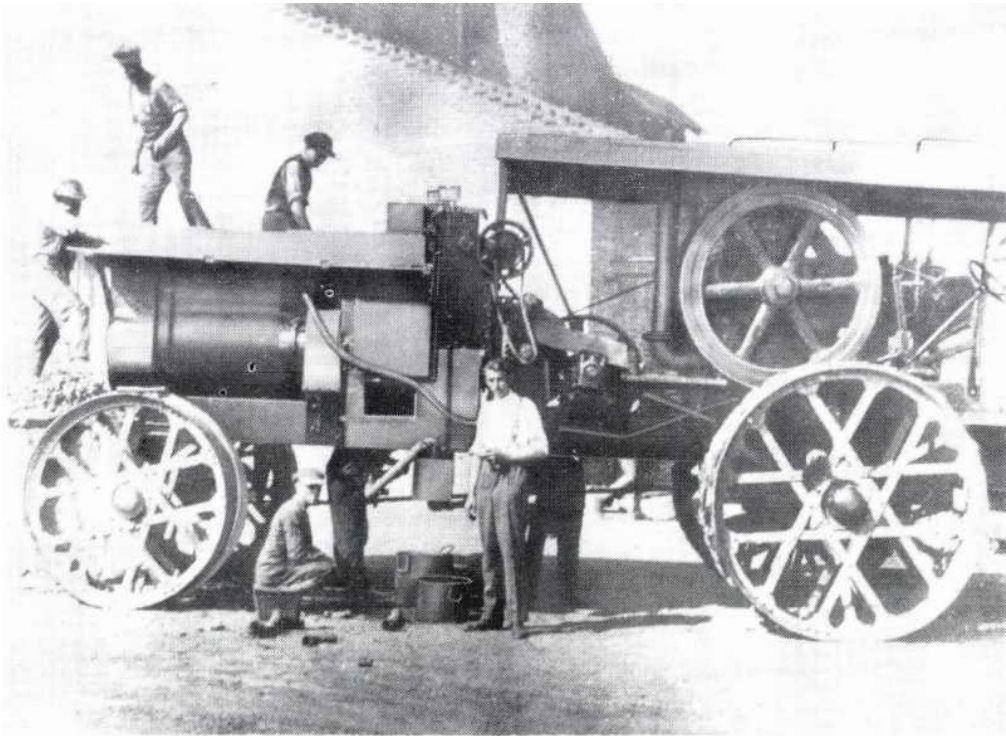

(A kezdetek...)

(Az Alkaloida Vegyészeti Gyár dolgozói 1927-ben)

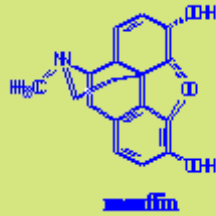

(A „3. gyermekként” imádott Alkaloida Vegyészeti Gyár, a találmány gyakorlati értékévé válására. A képen látható, munkásaival szerető, atyai gondoskodással bánó, fiatal mérnök a két kezével „teremtette meg” a gyár gépeit is. A szellem embere soha nem kímélte magát, a fizikai teljesítőképesség határáig dolgozott végig, üstökös rövidségű élete során.)

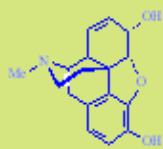
(Tiszavasvári címere is őrzi Kabay János találmányának emlékét, kiemelve a máknak a város életében betöltött fontosságát, ami Kabay János találmányának köszönhető)

Papaver somniferum

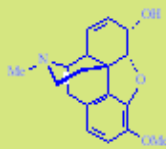

(A kutatások alapját képező „papaver somniferum”, azaz ópiummák)

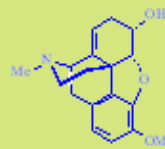
Az ópium legfontosabb alkaloidjai

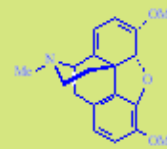
~ 10-12%
morfin
Sertürmer 1805

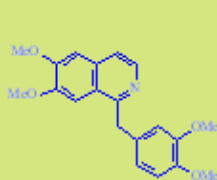
~ 1-2,5%
kodin
Robiquet 1832

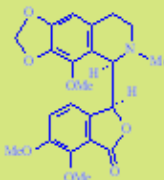
~ 0,1%
neopin
Dobbie 1911

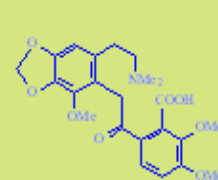
~ 1-1,5%
tebain
Pelletier 1833

~ 0,5-1%
papaverin
Merck 1848

~ 4-8%
narkotin
Robiquet 1817

~ 0,1-0,4%
narcain
Pelletier 1833

(Az ópium fő alkaloidja, a morfin és a társ-alkaloidok)

A magyar mákfeldolgozó ipar megteremtése

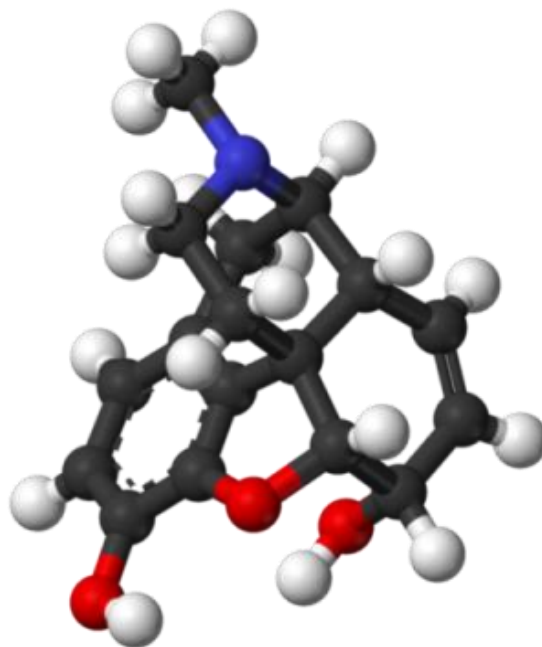

Kabay János 1896-1936

Büdszentmihály 1927

(Kabay - emlékérem)

(Morphine-3D-balls.png, Forrás: hu.wikipedia.org)

Megjelent 1930. évi szeptember hó 1-én.

MAGYAR KIRÁLYI

SZABADALMI BIRÓSÁG

SZABADALMI LEIRÁS

89464. SZÁM — IVb/2. OSZTÁLY.

Eljárás ópiumalkaloidák előállítására.

Kabay János gyógyszerész Budapest.

A bejelentés napja 1925. évi május hó 1-je.

Az ópiumalkaloidák előállítására szolgáló ismert eljárások mint nyersanyagból az erre alkalmas növényekből kitermelt ópiumból indulnak ki. Az ópium termelése azonban a hazai viszonyok mellett oly költséges eljárás, hogy a belföldön előállított ópium a külföldről importált ópiummal szemben lényegesen drágább volna. Ezért — bár a hazai növények közül a papaver somniferum egyike az ópiumalkaloidákban leggazdagabb növényeknek — az említett alkaloidák előállítására eddig nem volt felhasználható.

A találmány tárgyát egy oly eljárás képezi, amelynek segítségével az ópiumalkaloidák közvetlenül a növényekből, tehát az ópium külön termelése nélkül állíthatók elő. Az eljárás folyamán mint mellékterméket tiszta chlorophyllt is nyerünk.

Az eljárás menete a következő:

Az ópiumalkaloidákat tartalmazó növényt, pl. papaver somniferumot, erre alkalmas időpontban, tehát a virágzás után, de az érés előtt, learatjuk, összezúzzuk és kiperéseljük. E célra nemcsak a növény leveit, hanem szárát és leveleit is felhasználjuk, mintán annak összes tejedényei tartalmaznak a kivonatolandó alkaloidákat. A növény rostjai közül az első préselés által rendszeren nem sikerül a kérdéses nedvek teljes mértékben való eltávolítása. Ezért a présben visszamaradó rostanyagot sósavval gyengén savanyított vízzel összetesszük és újból kiperéseljük. A préselésből visszamaradt ismét folyadékot egymással egyesítjük és belőle a vízben oldhatatlan anyagokat, nevezetesen a chlorophyllt kiválasztjuk azáltal, hogy az

egyesített folyadékokat szűrőprésszel kezeljük, majd a présben visszamaradt csapadékot vízzel átmoszuk azon célból, hogy abból az ópiumalkaloidák nyomait is eltávolítsuk. Célszerűen járunk el, ha először hideg vízzel mossuk és az így nyert oldatot, amely még jelentékeny ópiumalkaloidát tartalmaz, az első szűrlettel egyesítjük, majd a csapadék tökéletes kitisztítása céljából még egy forró vízzel való kimosást végzünk. [A présben visszamaradó csapadékból szárítás után a tiszta chlorophyllt alkohollal extraháljuk.]

Az első szűrlettel egyesített alkaloida kivonatot megfelelő mennyiségű olomecet adagolása után felforraltjuk, majd hirtelen lehűtés után megsűrjük és belőle a növényi nyálkákat, festőanyagokat és a gyanták legnagyobb részét eltávolítjuk. Az ópiumalkaloidák főként mekonsavhoz, kénsavhoz és tejsavhoz kötve vannak jelen az oldatban. E savak semlegesítése céljából a megtisztított alkaloidakivonatot precipitált kalciumkarbonáttal keverve, hosszabb ideig, ca 2 napig állni hagyjuk, majd a szén-savat felforraltás útján eltávolítva az oldatot ártítráljuk és erre bepároztatjuk. E bepároztatott oldatot a kalcium eltávolítása céljából ammóniumoxalát oldattal kezeljük, a levált kalciumoxalát kiszűrjük és az oldatot — előnyösen 60° C hőmérséklet körül — bepároztatjuk. Amennyiben az oldatból még gyanták válnának ki, úgy azokat kiszűrjük, majd szabad alkaloidák nyerésénél az oldathoz ammóniát keverünk. Kísérletek alapján megállapítottuk, hogy e célra ca 0,25% ar. ammóniát adagolása

(Az 1925-ben szabadalmaztatott „zöld eljárás” leírásának részlete)

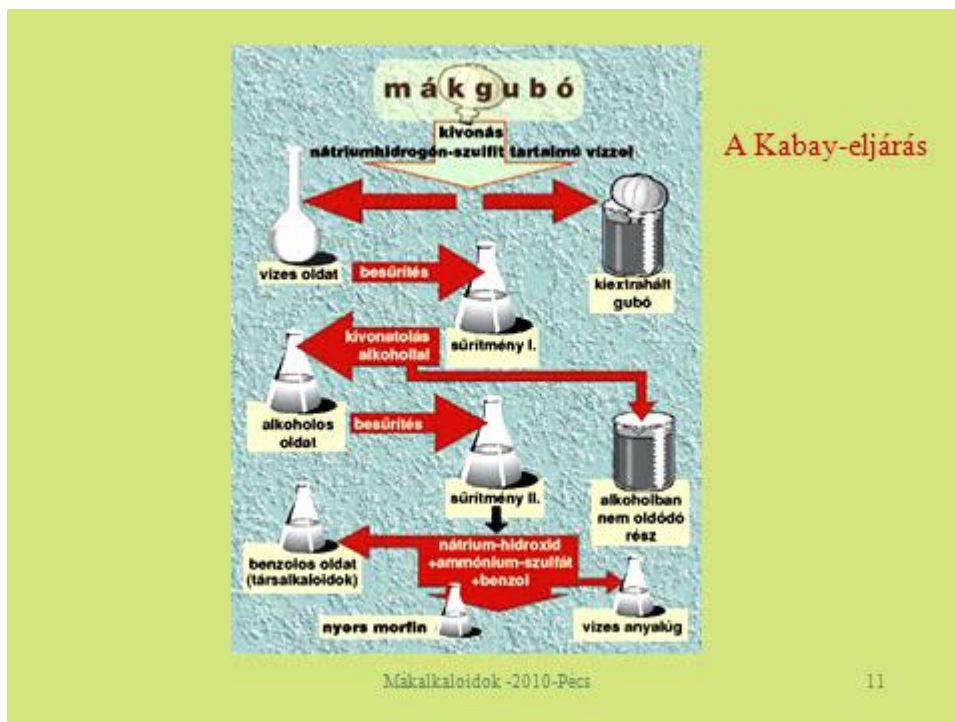

„Zöld eljárás” 1925.
Magyar szabadalom 89,464

„Szárász eljárás” 1931.
Magyar szabadalom 109,788

(Részlet az 1931-ben szabadalmaztatott „szárász eljárásból”)

(A Kabay-módszer szemléltetése)

A Kabay-féle mákszalma feldolgozás terjedése

CÉG	ÉV	ORSZÁG
KABAY	1928	Magyarország
POLFA/CIECH POLFA	1934	Lengyelország
HOFFMANN-LA ROCHE	1935	Svájc
HEISSLER/SLOVENSKA ALK.	1936	Csehszlovákia
MERCK	1940-es évektől	Németország
BOEHRINGER	1940-es évektől	Németország
KNOLL	1940-es évektől	Németország
DIOSYNTH	?	Hollandia
SOC. FRANCOPIVOT	1945	Franciaország
WEIDER	1950-es évektől	Norvégia
?	1960-as évektől	Szovjetunió
ALKALOID	?	Jugoszlávia
ALCALIBER	1974	Spanyolország
STATE COMPANY	1980	Törökország
GLAXO/SMITHKLINE	1970-	Ausztrália
TASMANIAN ALKALOIDS	1975	Ausztrália
SLOVAKOFARMA	?	Szlovákia

(A Kabay-módszer elterjedési mutatója a világon 1928-75)

Készítette: Medycon.hu

(Kabay János 1956-ban felállított, híres szobra az Alkaloida Vegészeti Gyár udvarán)

(A Gimnáziummal szemben található épületen elhelyezett emléktábla Hajdúnánáson, Kabay Péter hajdúnánási patikájának falán)

(A mentor, Augustin Béla professor arcképe)

2. *A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:*

FÖLDMŰVELÉSÜGYI
MINISZTERIUM

SZAKÁLI ISTVÁN LORÁND
agrárfejlesztési és hungarikumokért felelős helyettes államtitkár

Iktatószám: HF/275-9/2015.

Ügyintéző: Galántai Ágnes
Telefonszám: 795-2786
E-mail: agnes.galantai@fm.gov.hu

Kocsi Erika
részére

Debrecen
Domokos Lajos u. 14. 2/8.
4027

Tárgy: Tájékoztatás a „Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve” című javaslat Magyar Értéktárba való felvételéről

Tisztelt Kocsi Erika Asszony!

Örömmel tájékoztatom arról, hogy a Hungarikum Bizottság 2015. április 23-i döntése értelmében a „Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve” című javaslat felvételt nyert a **Magyar Értéktárba**, így ezentúl a *kiemelkedő nemzeti érték* címet viseli.

A Hungarikumok Gyűjteményéről és a Magyar Értéktárban található kiemelkedő nemzeti értékeinkről, aktuális híreinkről további információk találhatóak a Hungarikum Bizottság honlapjain: a www.hungarikum.hu, és a www.hungarikum.kormany.hu oldalakon.

A kitéüntető címhez gratulálok és további jó munkát kívánok!

Budapest, 2015. május 12.

Üdvözlettel:

Szakáli István Loránd
a Hungarikum Bizottság titkára

MAGYAR GYÓGYSZERÉSZI KAMARA
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezete
4400 Nyíregyháza, Jókai tér 2. fszt.3.

Tel./Fax: (42) 414-532, (70) 459-1242
E-mail.: szagyoka@freemail.hu

Tárgy:

*Támogató nyilatkozat Kabay János gyógyszer-vegyészeti
tevékenysége, munkássága hungarikummá nyilvánításához*

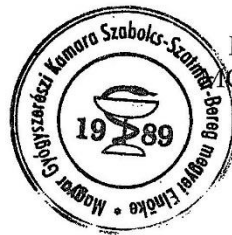
Kabay János, a magyarországi morfingyártás atyja, aki feleségével, dr. Kelp Ilonával együtt kidolgozta és szabadalmaztatta a száraz mákszalmából való gazdaságos morfinkivonást, valamint megalapította a máig működő Alkaloida Vegyészeti Gyárat.

A fiatalon, tragikus hirtelenséggel elhunyt gyógyszerész-kutató emlékének megőrzésére kiváló alkalom lenne Kabay János munkásságának Hungarikummá való nyilvánítása.

A Magyar Gyógyszerészeti Kamara Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezete támogatja Kocsi Erika munkáját: Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége Hungarikummá való nyilvánítását.

Nyíregyháza, 2015-12-01.

Dr. Tari János

Dr. Tari János
IGYK megyei elnök

Tárgy:
Ajánló levél Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységének, életművének a *Hungarikumok Gyűjteményébe* történő felvételi pályázatához

Tisztelt Hungarikum Bizottság!

Értékes kérésének teszek most eleget akkor, amikor a *Debreceni Települési Értéktár* tagjaként, a *Hajdú-Bihar Megyei Értéktár elnökeként* és a Belvárosi Művelődési Központ igazgatójaként és a Községi Kezdeményezések Országos Módszertani Központjának a vezetőjeként szíves ajánlásomat adom *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nagy tudósa, Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységének, életművének a Hungarikumok Gyűjteményébe* történő felvételéhez. A pályázatot elkészítő történésszel, *Kocsi Erikával* 2014. március 19-én a *Fesztivál Központ* szervezésében megtartott *Szakmai Napon* találkoztam, ahol előadóként voltam jelen a *Módszertani Központ* részéről és ahol *Vidékfejlesztési Minisztérium Hungarikum Bizottsága Titkárságának* egy képviselője is hivatalos tájékoztatást adott a „*hungarikum piramis működéséről*”.

Ott értesültem először a *Kabay János életműve* kapcsán meginduló örvendetes kezdeményezésről, amely *Sotkó Gyulának*, a *Kabay János* és kutatótársa, felesége, *dr. Kelp Iona* által alapított *Alkaloida Vegyészeti Gyar* logisztikai és értékesítési menedzserének javaslatára indult el. Mind a minisztériumi képviselő, mind én már akkor örömmel vettük ezt a munkát, hiszen meggyőződésem, hogy hazánk településein még nagyon sok nem kellően ismert, vagy csak egy szűk közönség által preferált helyi érték található. Ezeket pedig fel kell karolni, és a *magyar nemzeti értékpiramis* fázisain végigvezetve eljuttatni a *Magyar Értéktárig*, ami nagyobb ismertséget és presztízt ad mind az adott helyi értéknek, mind az érintett településnek, megyének, s egyben komolyan emeli az országimázst, ahogyan a *magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény*, a *hungarikum törvény* is fogalmaz. Látva *Kocsi Erika történész szakértő* értékmentő, lelkiismeretes hozzáállását, örömmel adom ajánlásomat a kezdeményezéshez a javasolt nemzeti érték iránti maximális tiszteletem jeléül és az életmű bölcsőjéül szolgáló *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyével* közös régióba tartozó, szomszédos megye, *Hajdú-Bihar Megye Értéktárának* elnökeként is, hiszen *Kabay János* a szabolcsi Tiszavasváriban született, de a mi megyénkben, *Hajdúnánáson* dolgozta ki máig világszenzációnak számító találmányát a fiatal tudós.

Üdvösnök tartanám, ha a *kimelt nemzeti érték rang* után a *Hungarikum Bizottság* a *hungarikummá nyilvánítással a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény* alapján beemelné *Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységét, életművét* méltó helyére, a hungarikumok szépen gyarapodó, megbecsült sorába.

Áldozatos, értékmentő munkájukhoz gratulálok és további sok sikert kívánok.

Tisztelettel:

Debrecen, 2016. január 12.

TISZAVASVÁRI VÁROS POLGÁRMESTERÉTŐL

4440 Tiszavasvári, Városháza tér 4.

Tel.: 42/520-500 Fax: 42/275-000 e-mail: tvonkph@tizzasvasvari.hu

MAGYAR ÉRTÉKTÁR
Hungarikum Bizottság

Budapest,

Kossuth Lajos tér 11.
1055

Tárgy: Polgármesteri támogató levél

Tisztelt Hungarikum Bizottság!

Büszke vagyok rá, hogy a Tiszavasvári által is sokra becsült kezdeményezésként megindult Kabay János világszínvonalú tudományos munkásságának nemzeti értéké nyilvánítása. Külön örülök annak, hogy az életművet pályáztató javaslatvételi tanulmány a megyei érték és a kiemelt nemzeti érték címek elnyerése után a Hungarikum méltató cím megkérésének pályázati fázisába érkezett.

A városunk címerében is látható „mák” jelentőségének megteremtője Tiszavasvári elődtelepülésén, Büdsszentmihályon született. Személyét és életművét városunkban különleges tisztelet övezi. A hagyományaira büszke és azokat gondosan ápoló Tiszavasvári polgármestereként örömmel ajánlástomat adom ehhez a kezdeményezéshez. Egyúttal tisztelettel kérem pozitív döntésüket jelen életműnek a Hungarikumok Gyűjteményébe határozattal történő felvételéhez, hiszen a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény alapján Kabay János máig világszínvonalú és tudományos hegemóniát élvező felfedezését kidolgozó munkássága valóban hungarikum erejű.

Sok sikert kívánok munkájukhoz és úgy gondolom, hogy a fröccs, a Túrístvándi vízimalom, a debreceni páros, vagy Széchenyi István munkássága és egyéb rangos hungarikumok mellett a maga területén Kabay János feltaláló életműve is a Hungarikumok Gyűjteményében foglalhatná el igazán méltó helyét kortársa, Szent-Györgyi Albert életműve mellett az „Egészség és életmód” kategóriában.

Bízva pozitív szakértő döntésükben és munkájukhoz további sok sikert kívánva:

Tiszavasvári, 2016. január 13.

Dr. Fülöp Erik
polgármester

Hajdúnánás Városi Önkormányzat
Polgármesterétől

4080 Hajdúnánás, Köztársaság tér 1. sz.

☎ 52/382-010 📠 52/381-087 E-mail: szollath@hajdunanas.hu

Ikt. sz.: 674-1/2016.

Tárgy: Polgármesteri támogató levél

Magyar Értéktár
Hungarikumok Főosztálya,
Egészség és életmód szakbizottság
Budapest
Kossuth Lajos tér 11.
1055

Tisztelt Döntéshozók!

Kabay János, a morfingyártás magyar atyja valamennyi magyar ember számára máig büszkeségre okot adó módon olyan morfingyártási technológiát adott a világ tudományos életének, melyet már akkor 100-120 éve hiába kerestek fejlett nyugati laboratóriumok kutatói, s ma is hegemóniát élvez a világ valamennyi gyógyszergyárában. Anyagi, szellemi, történelmi és természeti értékeinket őrizve, minden hajdúnánási vonatkozású értékteremtést méltatva és tisztelve, *Hajdúnánás Város Polgármestereként* büszke vagyok arra, hogy e magyar zseni a mi településünk középiskolájába járt, sőt kezdetleges patikai körülmények között, bátyja, *Kabay Péter* hajdúnánási patikájában-mely most is gyógyszertár és méltóképp őrzi a fiatal kutató emlékét- végezte el azokat a lelkes kutatásokat, melyek későbbi kettős találmányrendszerének alapjául szolgáltak.

Szintén egyedi, s a mi szempontunkból különleges momentum, hogy szintén a *hajdúnánási* patikából kerültek a konkrét kísérletekhez felküldésre a *Gyógynövénykutató Intézetbe* azok a bepárolt extraktumok, melyekből sikerült az 1925-ben szabadalmaztatott „zöld eljárás” során a világ tudományos életében először- az ópiumfázis kikerülésével- zöld máknövényből morfint előállítani akkor már *Augusztin Béla professzor* laboratóriumában a fiatal kutatónak.

A *Kabay hagyaték* egy részét városunk könyvtára, a *Móricz Pál Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény* is őrzi, s a *Kabay életmű* „a városi legendárium” része. Ugyanakkor *Hajdú-Bihar megyében* az elsők közt létesített és folyamatosan működő, számos értéket besoroló *Hajdúnánási Települési Értéktárba* is felvételre kerül *idén Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége, életműve*.

A tragikusan fiatalon elhunyt magyar kutató születésének 120. és halálának 80. évfordulóján, 2016-ban szerencsésnek és méltó időpillanatban kezdeményezett értékmentésnek tartom az életmű hungarikummá nyilvánításának kérelmét, melyet a *Hajdúnánási Városi Önkormányzat* nevében én is örömmel és büszkén támogatok. **Városom nevében én is javaslom és**

tisztelettel kérem a Bizottságot Kabay János gyógyszer-vegyszer-technológiai tevékenységének, életművének hungarikummá nyilvánítására, mert a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, azaz a hungarikum törvény alapján megfelel a hungarikummá nyilvánítási szempontoknak: emeli a tudományos országimázst, hisz a világ összes gyógyszer-gyárában mind a mai napig ezt a technológiát alkalmazzák és hozzájárul a „magyar genius” újabb megnyilvánulása révén a magyarság mentális jó közérzetéhez. Gróf Széchenyi István vagy akár Puskás Öcsi más területbeli életműve mellett ez a különleges, sok viszontagságot és az emberi elme csúcsait megmutató életmű mindenképpen méltó erre megtisztelő címre.

Hajdúnánás, 2016. január 18.

Áldozatos, szép munkájukhoz további sok sikert kívánva, a pozitív döntésben bizva,

tisztelettel:

Szólláth Tibor

Hajdúnánás Város Polgármestere

Magyar Értéktár

Hungarikum Bizottság

Budapest

Kossuth Lajos tér 11.

1055

Tárgy: Támogató levél

Tisztelt Hungarikum Bizottság!

A tágabb családot, Kabay János testvéreinek, Kabay Valériának az unokáit örömmel tölti el az a kezdeményezés és kitartó munka, amelyet Kocsi Erika történész folytatott annak érdekében, hogy Kabay János kutató vegyész és felesége, dr. Kelp Ilona munkássága és életműve elnyerje a „megyei érték” és a „kiemelt nemzeti érték” címet, s hogy folyamatban van a Hungarikum cím elnyeréséért beadandó pályázat összeállítása.

Kabay János és felesége két szabadalmával olyan eredményt ért el a 20. század elején a morfin-előállítására irányuló kutatásában, amely előttük jelentősebb kutatási háttérrel rendelkező kutatóknak sem sikerült. Kabay János találmánya a morfinnak előbb a zöld máknövényből való előállítását tette lehetővé (1925), majd folytatva a kutatásokat, a „száraz eljárás” kidolgozásával a máknövénynek gazdaságosabb és nagy mennyiségben történő felhasználásához is könnyebben alkalmazható eljárást szabadalmaztatott (1931), s találmányai gyakorlati hasznosítását az általa alapított büdsszentmihályi (ma Tiszavasvári) Alkaloida gyárban valósította meg, munkát adva szülőfaluja lakóinak.

Kabay János nem csak nagyszerű kutató volt. Azon ritka szakemberek közé tartozott, akik a laboratóriumi munka mellett az ipari, gyártási technológiában is jól eligazodtak. Ma már alig hihető, hogy miután sikeresen megoldott egy fontos kutatási feladatot, egyedül megtervezte a gyártási technológiát, a büdsszentmihályi gépész- és lakatosmesterek munkájára támaszkodva felépítette a gyárat, elkészítette a gyártósort, majd felesége laboratóriumi segédletével gyógyszer tisztaságú alapanyagot gyártott. A mai korban a gazdaságban meghatározó fontosságú az innovációra való képesség, Kabay János kilencven éve ebben is nagyot alkotott. Az általa indított vállalkozás magán viselte a modern kor startupjainak meghatározó jegyeit is, hiszen hamarosan a legnagyobb morfingyártóvá és -exportálóvá vált a világpiacon a tiszavasvári gyár.

A részvénytársaság beindításához szükséges tőkét a család – Kabay János és testvérei, sógorai –, valamint néhány helyi lakos biztosította. Később a magyar állam is segítséget nyújtott a fejlesztésekhez tőkeemelés formájában.

A sors iróniája, hogy Kabay János, akinek találmánya – melyet mind a mai napig használnak az egész világon a morfinkészítmények előállítására – betegek millióinak fájdalmát enyhíti, ám ő, a feltaláló fiatalon, ereje teljében egy egyszerű műtét közben bekövetkezett fertőzés miatt vesztette életét.

Kabay János korai halála miatt kortársainak elismerése elmaradt, bár életműve elért eredményeinek köszönhetően így is teljesnek mondható. Hihetetlen akaraterejével, szorgalmával – felesége és tágabb családja támogatásával – találmányát máig nem múlta felül senki, életútja pedig példaértékű a mai fiatalok, az utókor számára, hiszen tehetségét és

tevékenységét szülőföldje számára kamatoztatta, s az általa alapított gyár kiteljesedve máig munkát ad Tiszavasvári lakóinak.

Mi családi körben Kabay János emlékét mindig is ápoltuk. Köszönhető ez elsősorban Édesanyánknak, Révay Zoltánné, sz. Bajna Adriennek, nagybátyánknak, Bajna Rezsőnek (akik Kabay János testvérének, Kabay Valériának a gyermekei) és nagyapánknak, dr. Bajna Bálintnak, aki Kabay János sógora, és a gyár egyik részvényese volt. Sajnos nem élhették meg Kocsi Erika kezdeményezését, de biztosan állíthatjuk, hogy lelkesen támogatnák azt. Ők, személyes élményeiket velünk megosztva, már kisgyermekkorunktól fogva gyakran meséltek „János bácsiról”, a gyárról: az „Alkaloidáról”. Ezekből a gyakran hallott történetekből egy szerény, családsterető, munkatársait becsülő embert, kiváló tudóst, gyakorlati szakembert és mérnököt ismerhettünk meg.

A fentiek alapján családunk nevében örömmel támogatjuk Kocsi Erika történész kezdeményezését, amelyet Kabay Jánosnak és életművének méltó elismeréséért, a Hungarikumok közé emeléséért folytat születésének 120., halálának 80. évében.

Bízva a Hungarikum Bizottság pozitív elbírálásában, tisztelettel:

Nyíregyháza – Budapest, 2016. január 19.

Dr. Révay Valéria

Révay Zoltán

Garainé Révay Adrien

MAGYAR ÉRTEKTÁR

Hungarikumok Főosztálya

Guba Zoltán főosztályvezető úr

Budapest

Kossuth Lajos tér 11.

1055

Tárgy: benyújtói ajánlás

Tisztelt Egészség és életmód szakbizottság!

A Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységének, életművének hungarikummá nyilvánítását kérő javaslatételi tanulmányt a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, azaz a hungarikum törvény III. része 8. pontjának 12§ f. pontja alapján nyújtom be Önökhöz, mely szerint a Magyar Értéktárban nyilvántartott kiemelkedő nemzeti értéknek hungarikummá nyilvánítására javaslatot tehet: „a Magyar Értéktárban nyilvántartott kiemelkedő nemzeti értéket gondozó vagy fenntartó természetes vagy jogi személy.”

Történészként, a nemzeti értékmérésben 2 éve dolgozó szakértőként, s íróként 2 éve kutatom és gondozom Kabay János és ikerlángja, kutatótársa Dr. Kelp Ilona közös munkásságát, s ez alapján, örzöm szellemiségüket, s új szemlélet mentén dolgozom fel a hagyatékot és tudományos életművük még fellelhető, kevésbé ismert, eddig nem dokumentált momentumait is. A nemzeti értékpiramis legalsó szintjétől idáig hatóan a települési, megyei, s kiemelkedő nemzeti értéké nyilvánítást eredményező javaslatételi tanulmányokat is én készítettem el, s ez alapján nyújtom be magánszemélyként a törvény értelmében és szempontrendszer alapján jelen hungarikummá nyilvánítást kérő javaslatot is, s írtam meg a már lektorálás alatt álló, idén megjelenő könyvet is e tudós párról, hisz életük a 21. század embere számára is komoly inspirációkkal szolgál. Célom, hogy e munkával és a vélhető hungarikummá nyilvánítással Kabay János és Dr. Kelp Ilona nevét és az élethez, munkához és a magyar szellemi, tudományos értékteremtéshez való hozzájárulását minden magyar emberrel, s minél több fiatallal megismertessem.

Ha külföldön feltűnik egy-egy kiválóság, szeretjük mindig a magyar megfelelőjét megtalálni. Így lett Hatvani „a magyar Faust”, Arany János pedig „a ballada Shakesperae-je”. A párhuzam nem mindig találó, a morfingyártás területén azonban igen. Kabay Jánosnak hívják. Ő a morfingyártás magyar atyja, s épp 120 éve született, s üstökösként fellángoló,

máig világszenzációnak számító találmányrendszert megalkotó, fájdalmasan rövid életet adó hirtelen eltávozása okán, halálának 80. évfordulója is egyben 2016, az idei év. E kettős centenárium igazán méltó és különleges alkalom volna a világ gyógyszer-iparát mindmáig hegemon erővel meghatározó *gyógyszer-vegyészeti munkásság hungarikummá nyilvánításához.*

A szakma egyöntetű alátámasztása, és az életmű lehetőség szerinti komplex ismerete birtokában úgy vélem, hogy a *Hungarikumok Gyűjteményének Egészség és életmód kategóriájába* jelenleg besorolt 4 érték, azaz a *Béres csepp és Béres Csepp Extra*, az *ILCSI széptűfüvek natúrkozmetikai termékek*, valamint a *Magyar Védőnői Szolgálat*, mint nemzetközileg is egyedülálló, tradicionális ellátási rendszer és a *Hévízi-tó és a tradicionális hévízi gyógyászat* mellett e remek sort új aspektusból gazdagító, megbecsült új értékelem lehetne a morfingyártás világszínvonalú újítását megteremtő *Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenysége és életműve* is.

Tisztelettel kérem a szakbizottság lelkiismeretes szakembereit, hogy pozitív döntésükkel tegyenek koronát e 2 éve elinduló, kitartó értékmentő munkára, s emeljék be méltó helyére, a *hungarikumok* sorába ezt az életművet. Ma az egész világban ott van ugyanis a csak a *Kabay féle technológia és gyógyszer* révén csillapítható erős fájdalom. Kevés olyan nagy jelentőségű felfedezés van a világban, ami annyit segít az emberiségnek, mint a *Kabay házaspár* morfinextrakciós találmánya, s igazán büszkék lehetünk rá, hogy egy magyar genius dolgozta ki ezt a mindmáig felülmúlhatatlan megoldást, emelve ezzel a magyar tudományos országmázst is komoly, pótolhatatlan értéket adva az egész világ egészségügyének.

Kocsi Erika

Kocsi Erika

történész

Kisvárdra, 2016.január 25.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

Nyilatkozat

Alulírott *Kocsi Erika* történész,

a

javaslat benyújtójaként hozzájárulok

***Kabay János gyógyszer-vegyészeti tevékenységének,
életművének***

hungarikummá nyilvánítását kérő,

a

Magyar Értéktár Hungarikum Bizottságához

beterjesztett pályázati tanulmányhoz csatolt fényképek és film felhasználásához.

Kisvárdá, 2016. január 25.

Kocsi Erika

.....
Kocsi Erika